

Baltijas
ceļam 35

Ar Baltijas sparū pret Krievijas karu

“Pasaules atmiņā un UNESCO reģistros ierakstītā akcija “Baltijas ceļš” piecu gadu laikā kopš tās trīsdesmitgades ieguvusi jaunu kontekstu un aktualitāti. Neofašistiskā Krievija pēdējo piecu gadu laikā sākusi ne tikai atklāti lepoties ar 1939. gada 23. augustā noslēgto Hitlera un Staļina paktu, bet arī atjaunot to karā un genocīdā pret Ukrainu. “Dižā krievu kultūra”, krievu mesianisms, ko līdz šim uzdrošinājušies apšaubīt tādi dižgari kā Česlavs Milošs un Milans Kundera, nu daudziem atklājies kā diktatora Putina viltīgi auster Bučas, Irpiņas, Kijivas bērnu slimnīcas, visu Ukrainas pilsētu un ciemu grāvēju un slepkavu maskēšanās tīkls. Apstiprinājušies ASV neatkarības deklarācijas tēva Tomasa Džefersona pārliecība, ka pasaules Brīvības koks nezaļos bez pilsoņu drosmes tam ziedot tirānu un savas asinis.

“Baltijas ceļš” turpmāk būs ne tikai nevardarbīgas pretošanās kustība, bet arī kustība, kurā brīvā pasaule jāved izšķirošā pilna mēroga kaujā pret ļaunumu. Vienoti par Ukrainu un Eiropu. Baltijas ceļš pirms 35 gadiem pierādīja, ka to spējam.

Baltijas ceļš

1989. gada 23. augustā Lietuvas kustības “Sajūdis”, Latvijas Tautas frontes un Igaunijas Tautas frontes organizētajā cilvēku ķēdē no plkst. 19.00 līdz 19.15 uz šosejas Viļņa–Rīga–Tallina rokās sadevās apmēram divi miljoni Baltijas valstu iedzīvotāju. Viņi vēlējās pasaulei atgādināt, ka 1939. gada 23. augustā Maskavā parakstītais Molotova–Ribentropa pakts par Eiropas sadalīšanu ietekmes sfērās ir starptautisks noziegums, kura rezultātā PSRS joprojām bija okupējusi trīs Baltijas valstis un kontrolēja Austrumeiropu.

Vērienīgā nevardarbīgas cīņas akcija pasaules vēsturē iegāja ar nosaukumu “Baltijas ceļš”. Tā apliecināja lietuviešu, latviešu un igauņu apņēmību pat pēc 50 gadiem ilgušas sovjetizācijas un rusifikācijas atbrīvoties no Maskavas tirānijas.

Baltijas ceļa dalībnieku galvenā prasība PSRS Tautas deputātu kongresam Maskavā bija atzīt līdz šim Padomju savienībā slēptos nacistu un komunistu darījuma protokolus par spēkā neesošiem kopš parakstīšanas brīža. 1989. gada 24. decembrī PSRS Tautas deputātu kongress, pakļaudamies Baltijas deputātu grupas neapstrīdamiem pierādījumiem, argumentiem un taisnībai, kā arī Baltijas ceļa iespaidam, to atzina.

**Baltijas ceļa dalībnieku galvenā prasība
Rietumu valstīm bija neapstrīdēt Baltijas
valstu tiesības atgriezties demokrātiskajā
un brīvajā Eiropā.**

1991. gada augustā Igaunijas, Latvijas un Lietuvas neatkarību vispirms atzina Islande, bet pēc tās arī visas pārējās valstis.

Baltijas ceļa sākums

No Igaunijas Tautas frontes pārstāvja Mati Hintā runas pirmajai Baltijas Asamblejai veltītā mītiņā Tallinas rātslaukumā 1989. gada 13. maijā.

“ Pirms piectūkstoš gadiem Baltijas jūras austrumu krastā uz dzīvi apmetās igauņu priekšteči, pirms četriem tūkstošiem – latviešu un lietuviešu senči. Gadu tūkstošiem Baltijas tautas saista ciešas saites, par kurām liecina kopēji tikumi, paradumi, aizgūti vārdi un kopējas iezīmes Baltijas tautu kultūrā.

“ Baltijas likteni gadu tūkstošiem iespaidojusi tās atrašanās Ziemeļeiropas un Austrumeiropas krustcelēs, caur kurām no rietumiem uz austrumiem un atpakaļ

ceļojušas preces un kultūras, bagātība un zināšanas. Baltijas vēsture ir austrumu un rietumu sadarbības, kā arī cīņas vēsture.

“Kad 19. gadsimta vidū Eiropa modās aktīvai tautiskai dzīvei, Baltijas tautas bija nobriedušas nevardarbīgai cīņai par savām tautiskajām un saimnieciskajām interesēm, cīņai par savu valodu, izglītību un kultūru, kā arī politiskajām tiesībām. Krievijas impērijas spiediens uz Baltijas tautām nespēja apturēt igauņu, latviešu un lietuviešu drošo virzību Eiropas tautu pulkā.

“Igaunija, Latvija un Lietuva neatkarību pēc Pirmā pasaules kara neieguva kā žēlsirdības dāvanu, bet gan izcīnīja to grūtās cīņās.

“ Pirms Otrā pasaules kara divu totalitāro lielvalstu – nacistiskās Vācijas un staļiniskās Krievijas – darbējuma rezultātā Baltijas tautu neatkarība tika ciniski samīdīta.

“ Padomju okupācijas gados tika nīdēta baltiešu kultūra, ierobežotas igauņu, latviešu un lietuviešu valodas lietošanas sfēras, viltota vēsture, nesaudzīgi ekspluatēta Baltijas zeme. Neraugoties uz to, Baltijas tautas saglabāja uzticību savām nacionālajām vērtībām.

“ Baltijas ceļš ir Eiropas ceļš. Tikai valodu, kultūru un tautību ziņā daudzpusīga Eiropa ir spējīga saglabāt un nest tālāk visu bagātīgo Eiropas kultūras mantojumu.

“ Jauns pasaules karš nozīmētu civilizācijas bojāeju. Izeja no tā ir Baltijas ceļa un Eiropas ceļa atkalapvienošana. Ir pienācis laiks labot vēsturisko netaisnību sekas Baltijā.

“ Baltijas ceļš ir godīgu norunu meklēšanas ceļš un tautu pašnoteikšanās tiesību ceļš. Nostāšanās uz tā atjaunotu cerības Baltijai un visai Eiropai.

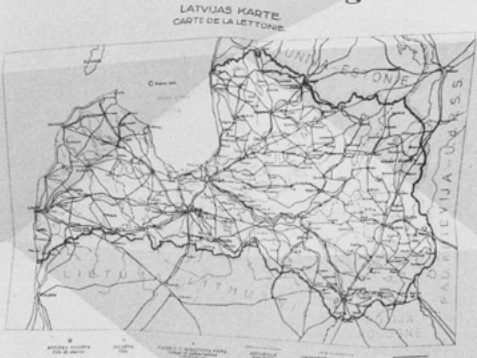

Padomju Latvija

LATVIJAS KPSU CENTRĀLĀS KOMITEJAS ORGANIZĀKOPIS 1921. GADA JANVĀRĀ

1996. GADA
23.
AUGUSTS
PĒDŠĒJENĀ

Ko mums nozīmē atzīt līgumu par nelikumīgu?

Latvijas padomju valsts izveidošana bija revolucionārs process, kas notika 1918. gada beigās. Tā bija pirmā reize, kad latvieši izveidoja savu valsti. Šis process bija saistīts ar Latvijas neatkarības cīņām un starptautiskajiem līgumiem, kas noteica valsts robežus.

Latvijas valsts izveidošana bija saistīta ar starptautiskajiem līgumiem, kas noteica valsts robežus. Šie līgumi bija svarīgi, lai nodrošinātu valsts neatkarību un drošību.

Latvijas valsts izveidošana bija saistīta ar starptautiskajiem līgumiem, kas noteica valsts robežus. Šie līgumi bija svarīgi, lai nodrošinātu valsts neatkarību un drošību.

Latvijas valsts izveidošana bija saistīta ar starptautiskajiem līgumiem, kas noteica valsts robežus. Šie līgumi bija svarīgi, lai nodrošinātu valsts neatkarību un drošību.

Vakar

STASIS KALVINS (1918)

Stasis Kalvins bija viens no Latvijas valsts izveidošanas līderiem. Viņš aktīvi iesaistījās valsts tautsaimniecības atjaunošanā un valsts robežu noteikšanā.

Stasis Kalvins (1918)

STASIS KALVINS (1918)

Latvijas valsts izveidošanas līderis Stasis Kalvins.

STASIS KALVINS (1918)

Latvijas valsts izveidošanas līderis Stasis Kalvins.

No Baltijas padomes (ITF, LTF, «Sajūdis») AICINAJUMA «Baltijas ceļš»

1989. gada 23. augusts ir diena, kurā cilvēki brīvi izvērtē, vai šis ir tas, kas mums ir vajadzīgs. Šī diena ir saistīta ar Baltijas valsts izveidošanu un starptautiskajiem līgumiem, kas noteica valsts robežus.

Baltijas valsts izveidošana bija saistīta ar starptautiskajiem līgumiem, kas noteica valsts robežus. Šie līgumi bija svarīgi, lai nodrošinātu valsts neatkarību un drošību.

Baltijas valsts izveidošana bija saistīta ar starptautiskajiem līgumiem, kas noteica valsts robežus. Šie līgumi bija svarīgi, lai nodrošinātu valsts neatkarību un drošību.

Baltijas valsts izveidošana bija saistīta ar starptautiskajiem līgumiem, kas noteica valsts robežus. Šie līgumi bija svarīgi, lai nodrošinātu valsts neatkarību un drošību.

Baltijas valstis uz Eiropas sliekšņa

No Baltijas ceļa aicinājuma, kas pieņemts Baltijas tautu kustību padomes sēdē Cēsīs 1989. gada 16. augustā.

“ 1939. gada 23. augusts desmitiem tautu un valstu cirta brūces, kuras joprojām asiņo. Sarkanā armija okupēja trīs Tautu Savienības valstis. Padomju savienība ir darījusi visu, lai izdzēstu Igauniju, Latviju un Lietuvu no Eiropas atmiņas un kartes, no bibliotēkām un mācību grāmatām, no sērām un prātiem.

Tāpēc mēs, trīs Baltijas nācijas, šodien – noziedzīgā pakta 50. gadadienā – vēršamies pie Eiropas un pasaules sabiedrības, cieši pārliecinātas, ka demokrātiskais vairākums ir saglabājis savu morālo gribu, taisnīguma izjūtu un ir gatavs atbalstīt mūsu vērtējumu:

noziedzīgais Hitlera–Staļina pakts ir jāatceļ!

Var aizvērt acis uz Baltijas problēmu, bet tā nepārstās eksistēt. Mums tā ir neatņemama cilvēktiesību problēma, jums tā ir dubultstandartu un drošības problēma, bet jebkurā gadījumā mums tas jārisina kopā, balstoties uz principiem, kas izriet no starptautiskajiem likumiem.

Kopīga Eiropas māja var tikt izveidota tikai tad, ja visām Eiropas nācijām tiks dotas brīvas pašnoteikšanās tiesības.

Mēs meklējam atrisinājumu, un mūsu atrisinājumu esam nosaukuši par **BALTIJAS CEĻU**.

BALTIJAS CEĻŠ ir parlamentārs ceļš uz mūsu valstiskuma miermīlīgu atjaunošanu.

BALTIJAS CEĻŠ nerada draudus nevienam.

BALTIJAS CEĻŠ garantēs sociālo drošību, cilvēktiesības un ekonomisko progresu visiem Baltijas republiku iedzīvotājiem neatkarīgi no viņu tautības.

BALTIJAS CEĻŠ ir ceļš uz demokrātiju.

BALTIJAS CEĻŠ ir vienīgais ceļš uz brīvību, brālību, līdztiesību mūsu kopējās Baltijas jūras krastos.

Ikkatrs ciems, pilsēta un valsts ir augšāmcēlusies no Otrā pasaules kara pelniem, izņemot trīs Baltijas valstis. Vai jūs esat ievērojuši, ka mūsu nav? Šodien, gandrīz pusgadsimtu vēlāk, vēršamies pie saviem draugiem Ziemeļos un Dienvidos, Austrumos un Rietumos: Baltijas valstis atkal stāv uz Eiropas sliekšņa. Eiropa mūs šodien sveic kā savus pazudušos dēlus. Kas attiecas uz mums, mēs nekad neesam uzskatījuši sevi par pazudušiem. Tad pastiepsim rokas viens otram un iesim kopā mūsu kopīgo ceļu: **BALTIJAS CEĻŠ** ir Eiropas ceļš; **BALTIJAS CEĻŠ** ir veids, kā likvidēt pēdējos koloniālos īpašumus Eiropā; **BALTIJAS CEĻŠ** ir ceļš uz mūsu kopējām mājām.

Brāļi un māsas Austrumos un Rietumos! Mēs esam gatavi piedot jūsu dubultstandartus, ja jūs radīsiet sevī drosmi pieprasīt starptautisko tiesību piemērošanu ne tikai Āfrikā un Āzijā, bet arī Eiropā. Apvienosim savas balsis un pieprasīsim Hitlera–Staļina pakta un tā slepeno pielikumu pasludināšanu par spēkā neesošiem no parakstīšanas brīža! Atzīsim Igaunijas, Latvijas un Lietuvas aneksiju par nelikumīgu!

Mēs esam gatavi, mēs nākam.

No ieceres līdz ceļa izveidei

Pirmo reizi Baltijas ceļa jēdziens tika formulēts un iekļauts Baltijas tautu kustību politiskajā dienaskārtībā un dokumentos 1989. gada 13. un 14. maija Baltijas Asamblejā Tallinā, kur sapulcējās 500 dalībnieku no katras valsts.

Asambleja izveidoja patstāvīgi strādājošu Baltijas tautu kustību padomi. Tika nolemts, ka tā dinamiskajā atbrīvošanās procesā sanāks kopā pēc vajadzības, bet ne retāk kā reizi mēnesī, turklāt līdz pilnīgai neatkarības atgūšanai un pirmskara valstiskuma atjaunošanai tiksies nevis galvaspilsētās, bet Pērnavā Igaunijā, Panevēžā Lietuvā un Cēsīs Latvijā. Šai pašā reizē tika apspriesta un saskaņota baltiešu politiskā stratēģija tikko ievēlētajā PSRS Tautas deputātu kongresā un nodibināta Baltijas deputātu parlamentārā grupa.

Tās virsuzdevums bija Maskavā panākt nelikumīgās laulības šķiršanu ar PSRS un ar argumentiem un pierādījumiem piespiest Kremli atzīt, ka padomju vara rūpīgi slēpusi Molotova–Ribentropa pakta slepeno protokolu esību, un kongresa balsojumā denonsēt šos protokolus.

Šim nolūkam kongresā izveidota attiecīga izmeklēšanas komisija. Tās locekļi, sevišķi latviešu deputāts Mavriks Vulfsons, netiešos pierādījumus svarīgajam oriģinālam neatlaidīgi meklēja gan PSRS, gan Vācijas arhīvos, nezinot, ka toreizējais PSRS vadītājs Mihails Gorbačovs kutelīgo dokumentu, apzinādamies starptautiski tiesiskās sekas, licis Kremļa arhīvā nobēdzināt. Viņš arī visādi vilcinājis

ātri vien tapušā komisijas ziņojuma nonākšanu Kongresa dienaskārtībā.

Lai procesu pasteidzinātu, pirmajā neprotokolētajā Baltijas Padomes sanāsmē Panevēžā Igaunijas Tautas frontes līderis Edgars Savisārs izteica priekšlikumu apsvērt katras tautas kustības iespējas organizēt dzīvu protesta ķēdi cauri visām trim Baltijas valstīm. Tā bija iespējama alternatīva Igaunijā agrāk apspriestai un praktiski nerealizējamai idejai šādu ķēdi veidot cauri visām Molotova–Ribentropa pakta pazemotajām un Maskavas vairāk vai mazāk apspiestajām valstīm no Somijas līdz Rumānijai. Sadošanos rokās 23. augustā jeb “melno lentišu” dienā šur tur pirms 1989. gada brīvajā pasaulē, lai arī daudz mazākā mērogā, jau bija praktizējuši trimdas baltieši.

Latvijas Tautas fronteī atlika noskaidrot novadu atbalsta grupu un nodaļu gatavību un iespējas 600 km garajam maršrutam no Lietuvas līdz Igaunijas robežai mobilizēt minimāli nepieciešamos 250 tūkstošus cilvēku, kuru nogādāšanai uz dažādām vietām pēc aptuvenām aplēsēm vajadzēja milzīgu skaitu automašīnu un autobusu.

Akcijas koordinēšana laikmetā bez tīmekļa un mobilo sakaru iespējām

1989. gada 14. jūlijā Pērnavā pa pieciem pārstāvjiem no katras kustības parakstīja Baltijas ceļa memorandu, kura oriģināls kā UNESCO programmas “Pasaules atmiņa” dokumentārā mantojuma dokuments glabājas Latvijas Nacionālā vēstures muzeja nodaļas “Tautas frontes muzejs” arhīvā.

16. augustā Cēsīs notika pēdējā Baltijas Padomes tikšanās pirms akcijas. Tajā pieņēma Baltijas ceļa aicinājumu un saskaņoja visu kustību rīcību gadījumam, ja PSRS specdienesti un armija veiktu provokācijas.

Par Baltijas ceļa Latvijas posma galveno organizatori Tautas frontes valde apstiprināja Sandru Kalnieti. Izveidotajā rīcības grupā praktisko darbu veica LTF administrācijas darbinieki Dzintra Pededze, Imants Kulinskis, Anita Dūdiņa, Irēna Zicāne, Sarmīte Ēlerte, Artūrs Dudars, Viesturs Koziols, Ints Upmacis, Jānis Jurkāns, Artis Ērglis un citi.

**Kremlim toreiz šķita, ka Baltijas ceļu
varētu izjaukt, pēdējā brīdī aizliedzot
radio tiešraidi Latvijā. Aizliedza. Pateicoties
Tautas frontes dalībnieku ieguldījumiem
priekšdarbiem, disciplīnai, precizitātei
un spējai koordinēties arī bez sakaru
līdzekļiem, Baltijas ceļš tika izveidots.**

Центром правления Балтийского Совета во всем народе в связи с 50-летием пакта между Германией и Советским Союзом. Советом была избрана по предложению шведской партии "Левый путь" для участия в 1989 году.

Балтийский Совет

- осуществит преемство миссии (политические заявления и террористические акты) (включая Эстония, направленные на разделение максималистской роли в мире процессом демократизации в Эстонии и в Латвии и СССР;
- выражает беспокойство в связи с деятельностью и неадекватностью по разработке заявления на Исполнительный Совет Народных депутатов СССР в связи с пактом Советско-Германского договора о ненападении.

Учредительный
Балтийского совета
от 15 июля 1989г.
г.р.Иркутск

Состоялось первое заседание тридцатипятичленной комиссии (Имя - Балтийский совет) Народного фронта Эстонии, Народного фронта Латвии и Литовского Движения за независимость "Сандарс".

На заседании участвовали:

От НКО - Яако Аркас, Аво Калт, Эдгар Самсепер, Март Тар-
нак и Рейн Вайзмани;
от ННД - Иваре Горманс, Майне Йанс, Валентина Зейле, Ар-
нольд Картинис и Инес Дуланс;
от "Сандарс" - Бронис Аумасис, Родольфо Чавалс и Кар-
тис Чепитис.

На заседании председательствовал Эдгар Самсепер.

Обсуждались вопросы о призывах работы Балтийского совета, о выполнении решений Балтийской ассамблеи 1989г., о мероприятиях в связи с пятидесятилетием заключения пакта между СССР и Германией от 23 августа 1939 года, о статусе самоуправляемых Советской армии на территориях Балтийских республик, а также обменялись информацией и мнениями по актуальным общественным и политическим вопросам.

От ННД

От НКО

Имя -

Имя -

2.

Совета и определял круг
деловых собраний.

необходимость регулярного
и более действенного координи-
рования из представителей

от 8 и 9 сентября с.г.

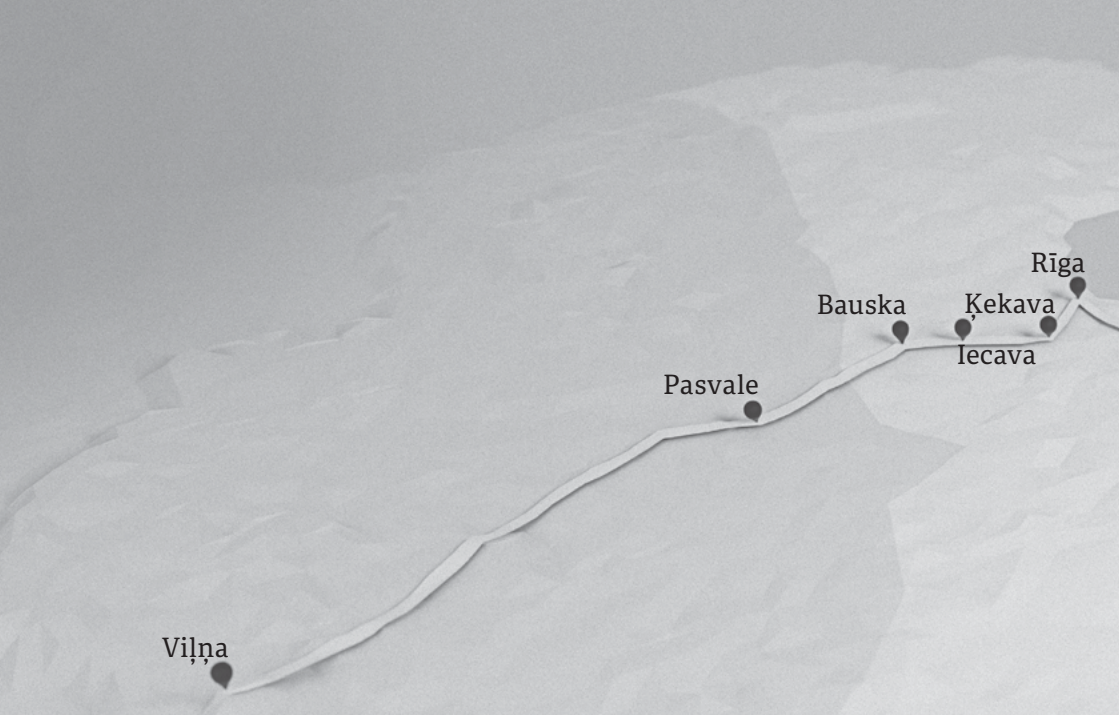
по совместному сотрудни-
честву.

перед Балтийским Союзом -
публицистический миссия -
с участием представи-
телей органов власти в
территориальных

создавать об-
щественно-политическую
миссию армии.
и военных
дел об ар-

от НКО и ННД и сайту "Сам -
с.г. собрание - в день заключения

пакта между Советским Союзом и Германией;

No Baltijas ceļa Latvijā organizatores Sandras Kalnietes atmiņām

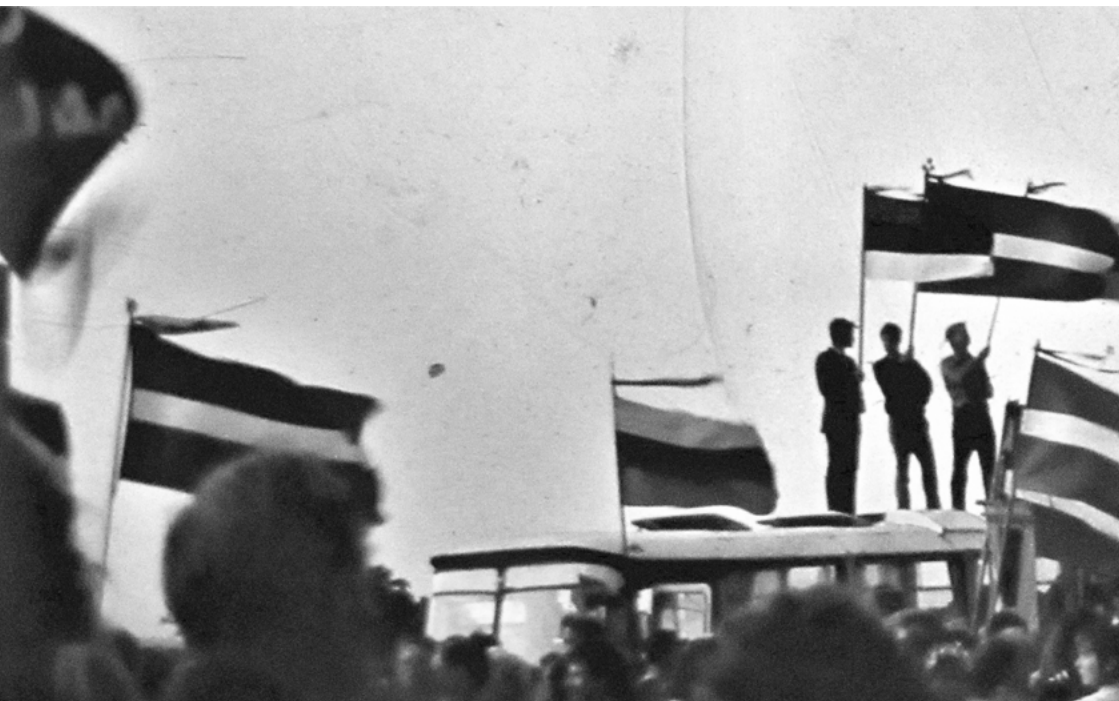
“ Katram bija konkrēts uzdevums, kuru īstenoja ar LTF nodaļu aktivistiem. Regulāri sanācām uz apspriedēm, lai cits citu informētu vai ātri palīdzētu novērst grūtības, ja tādas bija.

Maršrutu Nuija (Igaunija)–Ķoņi–Rūjiņa–Jeri–Oleri–Rencēni–Līdzēni–Valmiera–Lode–Cēsis–Mūrnieki–Līgatne – Sigulda – Vangaži – Rīga (Pleskavas šoseja – Ļeņina iela – Oktobra tilts – Radiotehnikas iela – Ziepniekkalna iela – Bauskas šoseja) – Ķekava – Iecava – Bauska–Pasvāle (Lietuva) visā tā garumā no robežas līdz robežai sadalīja kilometros.

V. Koziols un I. Kulinskis tikās ar katra rajona vietējās padomes un autoinspekcijas pārstāvjiem. I. Upmača ziņā bija nesen nodibinātās LTF kārtības sargu vienības, kas pirmoreiz palīdzēja milīcijai un autoinspekcijai nodrošināt kārtību. Arī viņiem tās bija ugunskrītības. S. Ēlerte, informācijas dienesta vadītāja, savās rokās turēja ne tikai kontaktus ar Latvijas presi, bet nodarbojās arī ar ārvalstu masu saziņas līdzekļu informēšanu un to pārstāvju akreditāciju. J. Jurkāns, ārējo sakaru komitejas referents, cīkstējās ar oficiālajām iestādēm, lai tie ārzemnieki, kuri gribēja būt klāt Baltijas ceļā, laikā saņemtu vīzas. Pieņemot, ka ik pēc pusotra metra jāstāv vienam cilvēkam, tika izrēķināts, cik cilvēku nepieciešams vienam kilometram. Vadoties pēc šiem datiem, koordinācijas centra darbiniece Dz. Pededze un I. Zicāne katrai nodaļai paredzēja savu ceļa posmu. Savukārt nodaļas katram kilometram

norīkoja savu atbildīgo personu. Tā kā maršruts gāja caur Bauskas, Rīgas, Cēsu un Valmieras rajonu, tieši šo rajonu LTF nodaļām bija jāiztur vislielākā slodze. Bauskas tautfrontiešiem palīdzību sniedza Jelgavas, Tukuma, Dobeles, Saldus, Liepājas, Kuldīgas, Venstpils un Talsu rajons. Cēsīm – Stučkas, Ogres, Jēkabpils, Daugavpils, Preiļu un Krāslavas rajona LTF nodaļas. Valmierieši sastrādājās ar limbažniekiem, smilteniešiem, gulbeniešiem, alūksniešiem, balvēniešiem, madoniešiem, ludzāniešiem. Īpašu problēmu sagādāja Rīga un citas lielās Latvijas pilsētas, kuru lielākā daļa iedzīvotāju bija frontes līdzjutēji, nevis kādas konkrētas nodaļas biedri. (..) Lai novērstu sastrēgumus, frontes radio biļetenos un presē atkārtoti aicinājām tos pilsētniekus, kuriem ir automašīnas, braukt pašiem un palīdzēt citiem tikt ārā no Rīgas Siguldas un Ķekavas virzienā, cik vien var pagūt aizbraukt. Piekodinājām ceļa veidošanas laikā klausīties radio, pa kuru ziņosim,

kur radušies sastrēgumi un kur trūkst cilvēku. Ceļa veidošanai bija atvēlēta stunda. Pēdējo pusstundu tiešajā ēterā bijaparedzētaradiokoordinācija ar rajonumilicijas operatīvo radio sakaru sistēmas palīdzību. 23. augusta rītā, kad vairs nekas nebija maināms, notika nedomājamais. [Kompartijas] CK ideoloģiskais sekretārs I. Ķezbers aizliedza radio koordināciju. (..) Pēcpusdienā mans nemiers sasniedza kulmināciju. Man likās, ka lieli ceļa posmi paliks tukši, jo cilvēki bez koordinācijas līdz tiem netiks. Baidījies arī, ka vairums rīdzinieku izvēlēsies vieglāko piedalīšanās veidu un paliks pilsētā, kamēr viņu rokām paredzētie kilometri Siguldas vai Ķekavas virzienā būs tukši, jo tur nav novirzītas citu rajonu Tautas frontes grupas. Man bija bail arī no satiksmes negadījumiem (..). Raizējies, ka (..) miliči var izprovocēt kautiņu pie Brīvības pieminekļa. (..)

Tikai tad, kad viss bija noticis sekmīgi, ar sirds trīsām sapratu, ka dzimusi leģenda.

3 NO 300 000

**BALTIJAS CEĻA
STĀSTI**

UNESCO “Pasaules atmiņas” starptautiskajā reģistrā iekļauto 1989. gada 23. augustā notikušo masu akciju jeb dzīvo ķēdi “Baltijas ceļš” var uzskatīt par pasaules vēsturē nebijušu treju tautu pašnoteikšanās referendumu jeb tiešo balsojumu par savu valsti brīvību un neatkarību.

**Baltijas ceļš kā tautu solidaritātes fenomens
sekmēja ne tikai baltiešu atbrīvošanos no
Krievijas, bet atstāja paliekošas pēdas pasaules
vēsturē, iedvesmoja un turpina iedvesmot
brīvībai citus.**

Tas tiešā veidā atkārtots 1990. gada janvārī Rietumukrainā no Ļvivas līdz Kijivai, 1990. gada vasarā Kišiņevā, bet 2013. gada 11. septembrī Katalonijā. 2019. gada 23. augustā Baltijas ceļš atdzimis arī Honkongas jauniešu protestos pret Ķīnas komunistiem.

Baltijas ceļš jau 35 gadus rāda, kā bez ieročiem var stāties pretī bruņotam pārspēkam un to uzveikt. Tādēļ Latvijas, tāpat kā Igaunijas un Lietuvas pienākums ir vēsturiskās atmiņas institūcijās glabāt liecības par šo UNESCO līmenī novērtēto pasaules atmiņas dārgumu. Kā pirmā no liecībām ir jāmin Latvijas Nacionālā vēstures muzeja nodaļā “Tautas frontes muzejs” atrodamais Latvijas Tautas frontes, Igaunijas Tautas frontes “Rahvarinne” un Lietuvas kustības “Sajūdis” 1989. gada 15. jūlija kopīgā lēmuma – līdz 23. augustam, tā tad mēneša laikā, organizatoriski un tehniski sagatavoties dzīvās ķēdes izveidošanai – oriģināls. Unikāli ir pēc UNESCO Nacionālās komitejas ierosmes muzeja krājumos ienākušie Baltijas ceļa dalībnieku atmiņu stāsti un personiskās fotogrāfijas. Līdz šim šādus stāstus no kopumā 300 000 Baltijas ceļa dalībnieku atstājuši 300 visdažādākā vecuma ļaudis.

Trīs atmiņu stāsti ar Daiņa Īvāna komentāriem

1. stāsts

Visi uz Baltijas ceļa!

Dainis Īvāns:

Tas, vai minimālais nepieciešamais cilvēku skaits Latvijas teritorijā nepilna mēneša laikā atsauksies uz Tautas frontes līderu aicinājumu “Visi uz Baltijas ceļa!”

bija atkarīgs no simtiem tautas kustības vietējo nodaļu, grupu un katra Latvijas patriota apzinīguma, nacionālās pārliecības, apķērīguma un drosmes apstākļos, kad Maskava baltiešu protestus pasaulei centās pasniegt kā maznozīmīgas ekstrēmistu sauiņas nemierus, ko nebūtu grēks arestēt un apspiest ar spēku.

Mums vajadzēja pierādīt, ka neatkarību un atgriešanos Eiropā šeit atbalsta vairākums, ka Maskava ar visu savu armiju, čekistiem, koncentrācijas nometnēm un represijām latviešu tautu vairs neiebiedēs un ka pirmos Baltijas solidaritātes un brīvības avota malkus dzērušos vairs nevarēs ieslodzīt tagad jau Kremļa solītajā “jaunajā savienībā” un “sociālismā ar cilvēcisku seju”.

Mēs to pierādījām. PSRS prezidenta Mihaila Gorbačova palīgs ārlietu jautājumos Anatolijs Čerņajevs to, ka baltieši “aiziet” un ka viņus “apturēt” var “tikai ar tankiem”, esot sapratis pēc Baltijas ceļa videoierakstu noskatīšanās Kremli. Droši vien ne viņš vienīgais, lai arī pats Gorbačovs esot iecirtīgi kliedzis: “Nekur viņi neaizies!”

Aizgājām laimīgi. Izglābāmies no tagad tik baisās “krievu pasaules” tikai tāpēc, ka atbildīgajā brīdī pietiekami daudzi, var teikt, ka visi, kas alka brīvības, izlēma nepalikāt mājās, bet stāties uz Baltijas ceļa. Devās kā uz savas dzīves svarīgāko balsošanu. Tā, kā vajadzētu rīkoties katrās vēlēšanās.

Viena no apzinīgajām balsotājām bija arī 24 gadus vecā Viļakas bibliotekāre **Viktorija Stivriška**, kura atklāj gan to, ko Latvijas cilvēki jūta, gan to, kā viņi savā Baltijas ceļa vietā nonāca no tēvzemes attālākajiem novadiem:

“ Mūsu Baltijas ceļa posms bija Rūjienas apkaimes Oleru ciems Jeru pagastā.

No Viļakas izbraucām saulainā pēcpusdienā. Līdz Baltijas ceļa sākumam vajadzēja tur nokļūt. Kad autobusā brīvu vietu vairs nebija, papildus tika meklēti ķebliši, un tālais ceļš varēja sākties.

**Šoseja mašīnām pārpilna, garām
braucošie sveicienam cits citam māja
ar sarkanbaltsarkaniem karodziņiem.
Veidojās sastrēgumi. Baltijas ceļa
dalībniekos valdīja neaprakstāma
kopības un vienotības sajūta.**

Pie Rūjienas nācās gaidīt un dziedāt no līdzpaņemtām dziesmu kladēm, jo pilsētā iebraukt nevarēja, tur veidojās ķēdes posms ar igauņiem, un mūsu mašīnu straumi virzīja uz Jeru pusi.

Izkāpjot ceļš sadalījās. Vienā pusē dzīvā cilvēku ķēde, otrā pusē autobusi un vieglās automašīnas. Dega uguns kuri, skanēja dziesmas. Iztrūkstošie cilvēki tika aizstāti ar tautiskām jostām. Balvu rajona Baltijas ceļa dalībniekiem bija jāsadodas rokās ar kaimiņiem no Ludzas rajona. Pirms un pēc tam notika dziedāšana, apspriešanās. Mājās steigties negribējās.

**Atslēgas vārdi tajā vakarā bija: brīvība,
laisve, vabadus, Baltija, Latvija, neatkarība.
Baltijas ceļa himna “Atmostas Baltija” triju
valstu valodās lika sariesties asarām visu
paaudžu un tautību cilvēku acīs.**

Neaizmirstamās piecpadsmīt minūtes, kurās sadodas rokās triju valstu iedzīvotāji, nav salīdzināmas ne ar ko. Caur radio aparātiem klausījāmie LTF priekšsēdētāja teiktos vārdus par ceļu, kas ejams Latvijai, Lietuvai un Igaunijai. Tas iedrošināja darīt iespējamo un neiespējamo, lai izrautos no PSRS važām.

Dainis Īvāns:

Pie Viktorijas stāstītā var vēlreiz un vēlreiz atgādināt, ka Maskava un tās vietvalži vēl 23. augusta rītā Latvijā kā visvairāk rusificētajā un krievu militārajām bāzēm visvairāk piedrazotajā posmā Baltijas ceļu patiešām mēģināja izjaukt, aizlieddami masu pasākumam vienīgo iespējamo koordinācijas iespēju radio tiešraidē. Baltijas ceļu izglāba tādu Latvijas cilvēku kā Viktorija pašai izlēmdzība, apzinīgums un pašorganizēšanās spēja. Paldies par to!

2. stāsts

Skats no kosmosa

Dainis Īvāns:

Baltijas ceļš bijis redzams pat no kosmosa.

Tā vismaz apgalvojis kāds trimdas latvietis, amerikāņu Valsts aeronautikas un kosmosa aģentūras, saīsināti NASA, darbinieks. Viņš tai liktenīgajā dienā vērojis mākslīgo zemes pavadoņu sūtītos attēlus un vienā no tiem ieraudzījis ko neparastu – pelēku līkloču dzīparu šķērsām pāri igauņu, leišu un savu tēvu zemei. Varbūt tādēļ Baltijas ceļš tēlnieka Aigara Bikšes piemiņas zīmē "Baltijas valstu liktenis zvaigznēs rakstīts" Eiropas Parlamenta ēkas gaitenī iezīmēts kā īpašs zvaigznājs izplatījumā. Tomēr svarīgāk, ka tas ir pamanīts gandrīz visur uz grēcīgās zemes. Tā dēļ lielāko Rietumeiropas

valstu līderi itin drīz mainīja savu attieksmi pret latviešu, lietuviešu un igauņu palīgā saucieniem no vēsas atturības, no džentlmeniskas vienaldzības uz nepārprotamu Baltijas tautu neatkarības centienu atbalstu. Turklāt Baltijas ceļš jūtami paātrināja Maskavas iedibināto režīmu sabrukumu Austrumeiropā. To apstiprina Latvijas Nacionālā vēstures muzeja krājumā glabātās tolaik 44 gadus vecā **Pētera Augustova** atmiņas:

“Man nesanāca piedalīties Baltijas ceļā un nebūtu arī tagad ko rakstīt, ja tomēr negadītos tajās dienās saklausīt ziņu pārraides vācu valodā. Biju nokļuvis komandējumā Vācijas Demokrātiskajā Republikā jeb VDR Drēzdenē, jo tur ar zinātnisku konferenci tika atzīmēta fotogrāfijas izgudrošanas 150. gadadiena kopš 1839. gada 19. augusta.

23. augusta rītā vietējā VDR ziņu kanālā izdzirdēju, ka PSRS Baltijas valstīs notikuši pretvalstiski pasākumi, provokācijas, masveida nekārtības, iesaistīts liels skaits miliču kārtības atjaunošanai. Ziņas bija satraucošas. Vēlāk uzzināju skopas detaļas: cilvēku ķēde, Tallina, Rīga, Viļņa. Zinādams par situāciju Rīgā, nomierinājos un šeit, Vācijā, izjutu lepnumu. Nonācu pie atziņas, ka VDR tajā brīdī cenzūra bija stingrāka nekā Latvijā un par “nekārtībām” pašā VDR nekas nebija dzirdams. No Drēzdenes nonācu Berlīnē, lai turpinātu ceļu uz Rīgu. Saulainā, siltā pēcpusdienā parkā pretī Brandenburgas vārtiem jautu otrā pusē svešu, noslēpumainu Rietumberlīni, kur nokļūt nav nekādu cerību. Nākamajā dienā pēc Baltijas dzīvās ķēdes vēroju, kā vārtu malās pie 3,6 metru augstas mūra sienas dežurē VDR kareivji

ar automātiem un raksturīgajām apaļajām ķiverēm. Iedomājos, cik ilgi tā vēl būs, vai vēl kādreiz tādu skatu redzēšu. Divu mēnešu laikā, 9. novembrī, tās betona sienas vairs nebija. Brandenburgas vārti ir joprojām. Esmu tiem izgājis cauri un pārliecinājies, ka “Baltijas ķēde” krietni piepalīdzējusi šo īpaši izturīgo betona sienu sadragāt un nogāzt.

***Vispirms mums jātiek vaļā no baiļu mūra
apziņā – tad to var izdarīt arī dabā.***

Dainis Īvāns:

Papildinot Pētera Augustova atmiņas, piebilstams, ka Baltijas ceļš bez Berlīnes mūra krišanas ievadīja arī Samta revolūciju Čehoslovākijā, Čaušesku diktatūras galu Rumānijā. Tikai pēc mūsu vērienīgās demonstrācijas Vācijas Federatīvās Republikas kanclers Helmūts Kols atļāva Latvijas Tautas frontes deputātiem un vispirms tautfrontietim Mavrikam Vulfsonam,

kas PSRS Augstākās padomes komisijā izmeklēja Maskavas un Berlīnes 1939. gada “sātana paktu”, piekļūt Bundestāga arhīviem, kas glabāja dokumentus par šo starptautisko noziegumu. Jau 1989. gada Ziemassvētkos Baltijas tautu kustību pārstāvji PSRS Tautas deputātu kongresā Maskavā divos dramatiskos balsojumos panāca Hitlera un Staļina slepenās vienošanās, tātad arī Baltijas valstu okupācijas atzīšanu par spēkā neesošu un noziedzīgu kopš parakstīšanas brīža.

Jādomā, ka tagadējam Krievijas diktatoram Putinam, kurš Baltijas ceļa laikā turpat Drēzdenē vadīja kādu čekistu klubu, tā nebija priecīgākā diena mūžā.

Ja viņš, atspēlēdamies par notikumu, kas nepārprotami ievadīja viņa mīlētās ļaunuma impērijas sabrukumu, ir uzsācis pilna mēroga karu un snaikstās arī pēc Baltijas valstīm, tad jāsecina, ka saskatīt neuzveicamas kosmiskas likumsakarības Maskava joprojām neprot un negrib.

3. stāsts

“Muzikologu” sazvērestība

Dainis Īvāns:

Dīvainā kārtā tieši muzikologi, mākslas zinātnieki, rakstnieki un “citi profesori” Kremli kādu brīdi vainoti PSRS graušanā un Baltijas ceļa organizēšanā, un tā nav bijusi nejaušība. Vairākums no Baltijas tautu kustības pilnvarotajiem pārstāvjiem, kas pirms 35 gadiem 12. augustā Cēsu apkaimes meža namiņā, nostāk no PSRS VDK acīm un ausīm, deva starta šāvienu vēsturiskajai akcijai – parakstīja Baltijas Padomes komunikē un Baltijas ceļa dalībnieku vēstījumu pasaules tautām un valdībām –, nāca no humanitārām un kultūras jomām. Tulkotājs Virgīlijs Čepaitis, filozofi Romualds Ozols un Bronūs Kuzmicks, ekonomikas pasniedzēja Valentīna Zeile, vēsturnieki Edgars Savisārs un Killo Arjaks, šahists un visu triju Baltijas valstu valodu zinātājs Marts Tarmaks, rakstnieks Reins Veidemans, muzikologi Vītauts Landsberģis un Arnolds Klotiņš, dažus klātesošus žurnālistus, augstskolu pasniedzējus, juristus un filologus nemaz neuzskaitot. Baltiešu kopīgā aicinājuma tapšanā Cēsīs izmantota Tartu universitātes lingvista Mati Hinta pirmajā Baltijas Asamblejas sanāksmē teiktā runa, kurā pirmo reizi formulēts Baltijas ceļa jēdziens un pasludināta Baltijas valstu atgriešanās Eiropā. Vēl nesen Tautas frontes muzeja arhīvā nonācis toreiz apzināti nobēdzināts vēsturiskās Cēsu tikšanās protokols mākslas zinātnieces, LTF domes atbildīgās sekretāres Sandras Kalnietes rokrakstā. Viņa bija pirmā Baltijas ceļa veltuma vilcēja Latvijā, kamēr vienam no LTFvaldes priekšsēdētājiem mūzikas vēstures korifejam

Arnoldam Klotiņam organizācija uzticēja procesa politisko pārraudzību. Kalnietei piekrita nepateicīgais uzdevums izsist atļaujas un saskaņojumus akcijai no okupācijas varas iestādēm. Valdes sēdē, kad skaitļojām minimāli nepieciešamo cilvēku skaitu Latvijas posmā, Sandra izpleta rokas. Attālumu starp viņas kreiso un labo plaukstu atlika samērot ar maršruta kilometriem, un sanāca ap 200 000 kalniešu.

Tā saucamo literātu un zinību vīru un sievu pārsvars pār funkcionāriem un prātīgiem “saimnieciskiem vīriem” bija viens no ieganstiem, kādēļ Kremļa varenie uz Baltijas ceļa organizatoriem sākotnēji raudzījās kā uz pajoliņiem, kam tāpat nekas nesanāks, tāpēc arī nekas nav jāaizliedz. Gan izgāzīsies paši! PSRS prezidents Gorbačovs, šķiet, baltiešu uzstājīgo prasību PSRS Tautas deputātu kongresā virzīt uz priekšu Molotova–Ribentropa noziedzīgā pakta izmeklēšanu vēl pirms Baltijas ceļa vērtēja kā pagalam nenopietnu profesoriņu dumpi. Pēc Baltijas ceļa gan viņš mūsu mākslas

akadēmijas profesoram Mavrikam Vulfsonam, kurš allaž izmantoja PSRS tautas deputāta iespēju iekļūt “cara” kabinetā, ar izmisuma noskaņām balsī jautājis: “Ko man darīt ar tiem muzikologiem?”, pirmām kārtām laikam tēmēdams uz Lietuvas kustības “Sajūdis” spītīgo un lecīgo līderi Vītautu Landsbergi, bet gan jau zinādams arī par Klotiņa un Kalnietes pamatprofesijām. Par laimi, sākotnēji Kremli piesmietais “muzikologu” dumpis tad jau bija pāraudzis varenā dziesmotā revolūcijā, iespiedies katra igauņa, leiša un latvieša pašapziņā.

Par to liecina arī okupantu karaklausībai pakļautā baušķenieka **Eduarda Ādmīdiņa** stāsts par Baltijas ceļu Karaļaučos, krievu armijas kazarmās:

“ Mans Baltijas ceļš notika Kaļiņingradas apgabalā, kur 1989. gada vasarā biju “sboros”.

Visiem, kas padomju laikā beiguši augstskolu, skaitījās militārā izglītība: absolventi saņēma jaunākā leitnanta vai leitnanta pakāpi un ik pēc laika viņus varēja paņemt armijā – uz desmit dienām, uz diviem, trijiem mēnešiem. Tā man 1989. gada jūlijā bija jābrauc uz Kaļiņingradu un jāierodas karaspēka daļā.

Aizbraucu, ierados. Tas bija izlūkdesanta bataljons. Bataljona komandieris moldāvs. Viņš saka: “Uz kūrortu atbraukuši?” Krievos iesauktajiem rezervistiem jau nekas nebija jādara. Tik vien kā piecelties un no rīta parādīties, ka esi izskrējis. Tanī pilsētā kādreiz bija trenējusies vācu olimpiskā peldēšanas izlase. Bija labi peldbaseini, kaut nolaisti, kā jau padomju iekārtā. Mēs gājām uz peldbaseiniem un pusi dienas tur pavadījām it kā “taktiskajās mācībās”.

No Latvijas bijām seši, seši – no Lietuvas, seši – no Igaunijas un četri krievi – no Kaļiņingradas apgabala, kas arī ietilpa Baltijas kara apgabalā. Ideja par savu Baltijas ceļu nāca no leišiem. Viņi visu laiku kūdīja: mēs piedalīsimies! Ideja bija tāda: laikā, kad Baltijas ceļu rīko Lietuvā, Latvijā, Igaunijā, arī mēs sastāsimies savā Baltijas ceļā ap kazarmām. Man liekas, arī Kaļiņingradas krievi sastājās. Sak, ja jau visi to dara, tad arī mēs. Ja visi vienos mēslos, tad visi. Precīzi tanī laikā pie kazarmām sadevāmies rokās. Radio neklausījāmies, jo tāda tur nebija. Blakus bija krievu kursanti. Diezgan inteliģenti. Viņi aplaudēja mūsu akcijai. Komandieris moldāvs arī noskatījās, bet neko neteica. “Tā ir jūsu darīšana!”

Pēc sadošanās rokās gājām uz ēdnīcu.

Bijām izdarijuši to, kas bija jādara.

Baltijas ceļš man atklāja vienotības sajūtas spēku. Mūsdienās liekas, ka bieži vien tā nav, bet tautas zemapziņā tas ir saglabājies. To, ka kritiskā brīdī varam vienoties tāpat kā Baltijas ceļā, pierādīja referendums par latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu Latvijā. Tautai jādomā un jāatceras.

Dainis Īvāns:

Ko piebilst? To, ka tautas atmiņas un domāšanas orgāns ir kultūra.

Vienota latviešu tauta piedzima pirmajos vispārīgajos dziedāšanas svētkos. Iespēju piedzimt vienotai un taisnīgai Eiropai dāvājis Baltijas brīvības ceļš. Atliek to ielāgot.

“ Pirms piecdesmit gadiem tika iztirgota mūsu zeme tā, it kā mūsu pašu vairs nemaz nebūtu uz pasaules, it kā mēs vairs nebūtu ne cilvēki, ne tautas, ar kuru gribu vajadzētu rēķināties. Pirms piecdesmit gadiem varmākas nolēma, ka mūsu nav un nebūs. Piecdesmit gadi ir pagājuši.

Mēs tomēr esam, un mūsu šobrīd sadotās rokas liecina tikai to, ka baltiešu spīts un apņēmība izcīnīt brīvu cilvēku un tautu cienīgu dzīvi atjaunotā Baltijā nav iznīcināma.

Baltijas zeme vēl nekad nav piedzīvojusi, ka Igaunijas, Latvijas un Lietuvas tautas stāvējušas tik tuvu viena otrai, tik cieši sadevušās rokās kā šodien.

**Ies dienas un ies gadi.
Daudz kas pagaisīs un aizmirsīsies,
bet šis mirklis paliks.**

No Latvijas Tautas frontes priekšsēdētāja (1988–1990)

Daiņa Īvāna uzrunas Baltijas ceļa dalībniekiem

1989. gada 23. augustā plkst. 19.00–19.15

Nākotne mūsu plecos

Dodoties uz Baltijas ceļu, mēs domājām par pagātni. Atcerējāties pienākumu pret paaudzēm, kas izcīnījušas Latvijas neatkarību un to zaudējušas milzu pārspēka priekšā. Domājām par okupantu nogalinātiem un represētiem, trimdā aizdzītiem un savā zemē negēlīgi rusificētiem latviešiem. Viņi upurēdamies, ciezdami, vildamies, nesalūzdami mūs uz saviem pleciem tomēr aizgādāja līdz Baltijas ceļam kā vienīgajam glābiņam. Tāpēc, sperdami pirmos soļus uz tā, domājām arī par saviem bērniem.

**Apjautām, ka cita – labāka – ceļa nav,
un nav arī atpakaļceļa. Mēs bijām
nākotne, un nākotne turējās mūsu
plecos. Baltijas ceļš savieno laikus.**

Buklets veidots sadarbībā ar Latvijas Nacionālā vēstures muzeja
Tautas frontes muzeja nodaļu un 4. maija Deklarācijas klubu.

Teksta autors: Dainis Īvāns.

Izmantoti Latvijas Nacionālā vēstures muzeja projektam “Gadsimta
albums” iesūtītie Gunta Birkmaņa, Viļņa Celmiņa, Kārļa Kalsera, Jāņa
Kazaka, Luras Krastiņas, Sniedzes Laiviņas, Ritas Annas Paipalas,
Elizabetes Rasļenokas, Artura Viksnas un Ineses Žunes fotoattēli, kā
arī Pētera Korsaka foto un Tautas frontes muzeja nodaļas dokumenti.

Latvijas Republikas Saeima, 2024

